

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. ГЕТЬМАНА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АКАДЕМІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК МОЛДОВИ
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КНУ ім. Т. ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЛНУ ім. І. ФРАНКА

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Науково-практичний журнал

**EUROPEAN
PERSPECTIVES**

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS
V. HETMAN KYIV NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY
ACADEMY OF LAW SCIENCE OF MOLDOVA
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF UKRAINE
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS KYIV NATIONAL TARAS SHEVCHENKO UNIVERSITY
FACULTY OF INTERNATIONAL RELATIONS OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

№ 2, 2020

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

БОЛОННИЙ В.Т.

ПРАВОВА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ НАФТИ ПРИ РОЗГЕРМЕТИЗАЦІЇ ЛІНІЙНОЇ ЧАСТИНИ	138
---	-----

ДИСКУСІЇ, ОБГОВОРЕННЯ, АКТУАЛЬНО

МОСЕЙЧУК А.І.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ УСИНОВЛЕННЯ ІНОЗЕМЦЕМ ДИТИНИ.....	144
---	-----

БАКАЇМ М.В.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	150
---	-----

ГАЧАК-ВЕЛИЧКО Л.А.

ПРОФІЛАКТИЧНА ФУНКЦІЯ СУДУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ	156
---	-----

ДОВГАНЬ Ю.А.

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ	162
---	-----

КУРІНСЬКИЙ О.Г.

ТЕРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА УЧАСНИКА ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА	167
--	-----

СКОЧИЛАС-ПАВЛІВ О.В.

ВИБОРЧІ СПОРИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ	173
--	-----

ПОПОВ В.Ю.

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ	181
--	-----

СЕМЧЕНКО О.В.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯВИЩА НАЙМАНСТВА	187
---	-----

ТОКАРЄВА К.С.

ЗМІСТ МЕДІАЦІЇ У АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ	192
---	-----

ЯРМАКІ Х.П., ВОЛОКИТЕНКО О.М.

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	198
--	-----

БОРТНИК Н.П., ДОБРЯНСЬКА Я.І.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФОРМИ НЕЗАКОННИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	203
---	-----

ВІТИК О.Д.

ДЕРЖАВНА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ І ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	211
--	-----

МАЛЕЦЬ М.Р., НЕСТЕРЕНКО А.О.

ОКРЕМІ ЗАХОДИ ПРИМУСУ В ПУБЛІЧНОМУ ІНТЕРЕСІ У ПРАВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	218
--	-----

КРАМАР Р.І.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ ТА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ, З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ.....	224
--	-----

НЕДЗЕЛЬСЬКА Г.В.

СИСТЕМА ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ВИЯВЛЕННЯ ТА УСУНЕННЯ КОНКРЕТНИХ ПРИЧИН І УМОВ ШАХРАЙСТВА, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ	230
---	-----

ЛЕХ Р.В.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ «ВІКТИМОЛОГІЯ».....	234
---	-----

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

ЯРМАКІ Христовор Петрович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права та процесу Одеського державного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0001-7718-3093>

ВОЛОКИТЕНКО Ольга Михайлівна - кандидат юридичних наук, професор, доцент кафедри адміністративного права та процесу Одеського державного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/my-orcid/0000-0002-6619-5896>

УДК 336.201

Стаття посвячена аналізу принципів податкового законодавства. Автором определена сущность такой исходной категории как «принцип» и дано ее авторское определение через призму налогового права. Также автором изложены предложения по совершенствованию системы принципов налогового законодательства и определена их роль в налоговом праве.

Ключевые слова: принципы налогового законодательства, налоговое право, роль принципов налогового законодательства, соблюдение баланса публичных и частных интересов, принципы налогового права.

Актуальність

Наразі актуальним постає питання щодо необхідності гармонізації бюджетно-податкового законодавства із законодавством зарубіжних країн, перш за все країн Європейського Союзу, та уніфікації принципів оподаткування відповідно до міжнародних вимог. Податки і збори покликані бути регулятором економічного розвитку, справлятися із роллю стимула підприємницької діяльності, виконувати фіскальну функцію, сприяти ефективному використанню природних ресурсів тощо, мають стягуватися ґрунтуючись на загальних принципах оподаткування.

Стан наукового дослідження

Питання сутності принципів податкового законодавства та їх значення були висвітлені у величезній кількості наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених.

Особливої уваги заслуговують роботи таких вчених, як В.А. Андрущенко, Б.Г. Болдирєва, І.С. Волохова, В.В. Зайчикова, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, А.І. Крисоватий, М.І. Крупка, В.В. Курочкіна, І.О. Луніна, В.М. Мельник, Ю.В. Пасічник, А.М. Соколовська, Л.Л. Тарангул, В.М. Федосов та інші. Однак деякі питання, що стосуються визначення системи принципів та їх сутності, потребують більш поглибленого вивчення через те, що велика кількість категорій є оціночними та викликають численні дискусії у наукових колах.

Метою статті є визначення ролі принципів податкового законодавства у системі податкового права.

Основний зміст роботи

Сьогодні існує величезна кількість підходів до надання визначення категорії «принцип податкового законодавства». Наразі не будемо вдаватися до дискусії щодо розмежування цієї категорії із суміжними, на кшталт «принципи податкового права», «принципи оподаткування» тощо. Оскільки ці дискусійні питання заслуговують на окреме наукове дослідження. В рамках даної статті ми зупинимося на дослідженні саме принципів податкового законодавства. Принцип розглядається як те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки, переконання людини, ті практичні і моральні засади, якими вона керується у своєму житті в різних сферах

діяльності [1, с.525]. При характеристиці принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, являє собою ідею, положення, вимогу і, по-друге, є не простим положенням, а основним, основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним, провідним, чільним [2, с.24].

Переносючи вектор дослідження у площину податкового права, варто відзначити позицію Т.О. Чернадчук. На думку вченої принципи відіграють суттєву роль у побудові податкового законодавства. Їх значення підсилюється й тим, що принципи - це основоположні або фундаментальні засади законодавства, на підставі яких відбувається генеза, розвиток та функціонування податково-правових феноменів. Безперечно, вони мають бути основою формування податкового законодавства як в цілому, так і стосовно його складових. Закріплені у Податковому Кодексі України принципи стають орієнтиром як для самого кодексу, так і для інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в сфері оподаткування. Наявність системи принципів є важливою передумовою для збалансування або точніше узгодження актів податкового законодавства, вони дозволяють уникнути колізій, а у випадку їх наявності норми-принципи виступають як приписи вищого рівня [3, С.68-69]. Схожу точку зору висловлює О.С. Башняк, вчена зазначає, що принципи оподаткування виступають важливими орієнтирами у правотворчості та систематизації, тлумаченні та реалізації права. Так, під час прийняття, зміни чи скасування нормативних актів законодавець зобов'язаний враховувати діючі принципи національного та міжнародного права [4, с.10].

На нашу думку, під принципом податкового законодавства варто розуміти основоположну вимогу, що висувається до поведінки учасників податкових відносин (в тому числі до діяльності установчого та регулятивного характеру з боку суб'єкта владних повноважень) та має імперативний характер. Крім того, принципи також виступають певним обмежувальним механізмом негативного розсуду осіб, що беруть участь в адмініструванні податків і зборів.

За своєю сутністю вони є свого роду уособленням у нормах податкового права таких оціночних категорій, як справедливість, законність, рівність та верховенство права.

Основні принципи оподаткування по-різному відображені у законодавствах різних країн, це пов'язано із існуванням різних форм державного устрою, податкових систем, використанням певного спектру моделей розподілу повноважень між органами державної влади та владою на місцях щодо встановлення видів, ставок, бази та інших елементів податків, підходів до визначення сутності податкових надходжень та ще величезної кількості чинників.

Відповідно до ст.4 ПК України податкове законодавство ґрунтується на таких принципах, як: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [5]. Така система є результатом тривалих наукових пошуків та надбанням міжнародного досвіду, однак наповненість цих висхідних принципів і досі викликає численні дискусії у наукових колах. Вони точаться не тільки щодо їх наповнення, а й стосовно визначення просто переліку, який доцільно закріпити (вдосконаливши існуючу систему), аби забезпечити безперервність достатніх фінансових потоків у державі, не завдаючи збитків інтересам кожного окремого індивідуума.

Визначення принципів оподаткування вперше було зроблено Адамом Смітом, шотландським економістом та філософом, основоположником теорії виробництва та розподілу, у фундаментальній праці «Дослідження про природу та причини багатства народів». Мовою оригіналу ці принципи звучать, як *Proportionality/Equity/Progressivity, Certainty, Convenience and Simplicity*. Сутність та навіть визначення неоднаково трактуються вченими. Зазвичай ці чотири принципи обговорюються під словом «пропорційність / справедливість / прогресивність, визначеність, зручність та простота», але деякі навіть виявляють тут інші принципи, а саме – економічність. Так, наприклад, автори підручника «Теория и история налогообложения» виокремлюють їх наступним чином: принцип справедливості, визначеність податку, зручність оподаткування та економічність оподаткування [6, с.232].

Зміст деяких принципів оподаткування (перш за все, принципу справедливості) з часом зазнавав певних змін; також не відзначалася сталістю і їх субординація. А. Вагнер, урахувавши важливість державних функцій і не обхідність фінансового забезпечення їх виконання, на перше місце поставив фінансові принципи достатності та еластичності оподаткування, тоді як більшість його попередників (А. Сміт, У. Петті, Дж. Ст. Мілль) і сучасників першочерговим вважали принцип справедливості [7, с.56]. Головне, що вніс А. Вагнер у вчення про принципи, – це поєднання індивідуалістських (в інтересах платників) і державницьких (в інтересах бюджету) засад під час оподаткування як балансу індивідуальних і державно-національних інтересів, відображених через функціонування податкової системи. Він розглядав принципи оподаткування як основи, що притаманні державі на певному етапі її існування, а не є абсолютними істинами, що можуть підлягати застосуванню у всі часи і на території всіх держав. Щодо основних параметрів оподаткування (розмір ставок, засоби фінансового регулювання економіки, способи збирання та адміністрування податків) державна влада не повинна переходити межу. За якою

настає параліч приватної господарської ініціативи платників, втрачається почуття патріотизму, набуває недопустимих масштабів ухилення від податків, розвивається цинізм і деморалізація в усіх верств населення. У своїх працях Д. Рікардо підтримував і розвивав думку А. Сміта. Він вважав, що “найкращий податок – найменший податок”. Тобто справедливість податку слід вважати першопочтовим до формування системи оподаткування та правильних ефективних взаємовідносин між суб’єктами податкової системи [8, с.42].

М. П. Кучерявенко визначає наступні принципи побудови податкової системи України: принцип рівного податкового тиску, принцип стабільності, принцип рівності та рівноваги, принцип цілісності, принцип єдиної цілі, принцип обмеження податкового тиску, принцип раціонального поєднання прямих та непрямих податків, принцип поділу податків за рівнем компетенції органів [9, с.140 -142].

М. Н. Скворцов ще до ухвалення Податкового кодексу України виокремив принципи, які використовуються в податкових системах розвинутих країн і які могли би доповнити українську податкову систему: принцип домінування в системі та методах оподаткування регулюючої та стимулюючої підприємницької діяльності функцій; принцип виключення з практики роботи податкових органів можливості подвійного оподаткування тощо [10, с. 19–20]. Пропозиція запровадження принципу стимулювання підприємницької діяльності за допомогою оподаткування є слушною, враховуючи недостатні темпи зростання української економіки. До того ж у Законі УРСР «Про систему оподаткування» (1991 р.) цей принцип (стимулювання підприємництва, інвестицій та інших напрямів розвитку) визначався як один із принципів побудови системи оподаткування України. Вважаємо за необхідне зазначити, що його включення до системи принципів, визначених у Податковому кодексі України було б цілком доречним.

Взагалі, аналізуючи положення податкового законодавства, а передусім Податкового кодексу України, варто відзначити,

що основною метою модернізації податкової системи (виходячи із широкого підходу її визначення, в тому числі і податкового законодавства) є дотримання балансу публічних та приватних інтересів. Адже, наповнення бюджетів за рахунок надмірного податкового навантаження на платників податків, або навпаки низький податковий тягар і неможливість його кореляції із великим обсягом задач та функцій, що ставляться перед державою, унеможливають визначення існуючої системи у якості досконалої.

Висновки

Принципи податкового законодавства є основоположними вимогами, які висуваються до поведінки учасників податкових відносин та мають імперативний характер. Вони покликані забезпечити баланс публічних та приватних інтересів, забезпечують дотримання прав та інтересів платників податків, а також виступають певним обмежувальним механізмом негативного розсуду осіб, що беруть участь в адмініструванні податків і зборів.

Література

1. Філософський словник / [за ред. В. І. Шинкарука]. – К., 1986. – 800 с, с. 525.
2. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
3. Чернадчук Т. Принципи податкового законодавства : окремі питання // Актуальні питання вітчизняної юридичної науки : матеріал. Третньої Всеукр. наук.- практ. конф., (м. Суми, 14-15 квітня 2016 р.). – Суми : СНАУ, 2016. – С. 68-71.
4. Башняк О.С. Принципи оподаткування та їх реалізація у податковому законодавстві України: автореф. дс. ... канд. юрид. Наук: 12.00.07. -Х., 2005. - 20 с.
5. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 №2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2011.- № 13-14, № 15-16, № 17. - ст.112.
6. Черник, Д.Г. Теория и история налогообложения : учебник для вузов / Д. Г. Черник, Ю. Д. Шмелев ; под редак-

цией Д. Г. Черника. - М.: Издательство Юрайт, 2020. - 364 с.

7. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. – К.: ЗнанняПрес, 2004. – 454 с.

8. Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М. Історія оподаткування: навч. Посібник. – Ірпін: Нац. акад. Держ. податкової служби України, 2004. - 242с.

9. Кучерявенко М.П. Податкове право України. Академічний курс. К. : Правова єдність, 2008. 701 с.

10. Скворцов М.Н. Податковий менеджмент. Кн.2: Податковий менеджмент в умовах становлення і розвитку ринкової економіки / М.Н. Скворцов ; за ред. В. П. Давидової ; Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів органів Державної податкової служби України. – Київ : Кондор, 2007. – 416 с.

THE ROLE OF TAX LAW PRINCIPLES: THEORETICAL ASPECT

Currently, the question of the need to harmonize budget and tax legislation with the legislation of foreign countries, especially the European Union, and the unification of tax principles in accordance with international requirements. Taxes and fees are designed to be a regulator of economic development, to cope with the role of business incentives, to perform a fiscal function, to promote the efficient use of natural resources, etc., should be levied based on general principles of taxation.

The article is devoted to the analysis of the principles of tax legislation. The authors define the essence of such an ascending category as “principle” and provide its author’s definition through the prism of tax law. The authors also provided suggestions for improving the system of principles of tax legislation and defined their role in tax law.

Analyzing the provisions of tax legislation, and especially the Tax Code of Ukraine, it should be noted that the main purpose of modernizing the tax system (based on a broad approach to its definition, including tax legislation) is to maintain a balance of public and private interests. After all, the filling of bud-

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу принципів податкового законодавства. Автором визначено сутність такої висхідної категорії як “принцип” та надано їй авторське визначення через призму податкового права. Також автором надано пропозиції щодо вдосконалення системи принципів податкового законодавства та визначено їх роль у податковому праві.

Ключові слова: принципи податкового законодавства, податкове право, роль принципів податкового законодавства, дотримання балансу публічних та приватних інтересів, принципи податкового права.

gets due to excessive tax burden on taxpayers, or vice versa, low tax burden and the impossibility of correlating it with a large number of tasks and functions facing the state, makes it impossible to define the existing system as perfect.

According to the results of the study, the authors came to the conclusion that the principles of tax legislation are fundamental requirements for the behavior of participants in tax relations and are imperative. They are designed to ensure a balance of public and private interests, ensure respect for the rights and interests of taxpayers, as well as act as a restrictive mechanism for negative judgment of persons involved in the administration of taxes and fees.

Key words: principles of tax legislation, tax law, role of principles of tax legislation, observance of balance of public and private interests, principles of tax law.